

ABSTRAKT

Disertační práce se věnuje úpravě volby práva a volby soudu v EU a v mezinárodních instrumentech, a to v oblasti smluv mezinárodního obchodního styku.

Práce je rozdělena do 4 základních kapitol, přičemž její těžiště se nalézá v kapitolách II a III, které obsahují podrobný rozbor úpravy volby práva a volby soudu, jak v aktech EU, tak v mezinárodních smlouvách. Kapitola I představuje úvod do problematiky, zatímco kapitola IV přináší shrnutí a závěry z učiněných poznatků.

Úvodní kapitola obsahuje zdůvodnění, proč se předmětem práce stala právě volba práva a volba soudu. Hned na začátku je demonstrován význam těchto institutů pro mezinárodní transakce, v nichž hraje zásada smluvní autonomie, jejíž jsou tyto instituty reflexí, klíčovou roli. Právě princip smluvní autonomie a jeho historie jsou rozebrány v prvním oddíle této kapitoly, jakkoliv se k této stěžejní a dnes již v mezinárodním obchodním styku prakticky všeobecně respektované zásadě autor vrací i v kapitolách dalších, a to ve vztahu k tam rozebíraným konkrétním právním instrumentům. Úvodní kapitola také přináší rozbor důvodů, pro které strany přistupují k volbě práva a pojednání o tom, v kterých situacích tak obvykle činí. Kapitola I se dále snaží ukázat mimořádný význam, který má *forum*, u něhož je spor posuzován. Samostatný oddíl je věnován rozboru pojmu imperativních norem a výhrady veřejného pořádku a další zvláštní oddíl rozebírá dopady *legis fori* z pohledu procesního, stejně jako s ohledem na další vlivy, ať je to rychlost soudního rozhodování, soudní poplatky, náklady řízení apod. Práce ukazuje, že nehledě na vymahatelnost volby práva mají strany stále mnoho důvodů ke spekulacím ohledně soudu, u kterého zahájí spor – právě tomuto převážně negativně vnímanému (i když ne každým) jevu, jenž se nazývá *forum shopping*, by mělo do značné míry bránit ujednání o volbě soudu. I když se nejedná o prostředek stoprocentně úspěšný, zcela jistě je neefektivnější. Na konec úvodní kapitoly je zdůrazněno, že je ideální, aby volba práva i volba soudu směřovaly k jedné a té samé zemi.

Druhá kapitola je rozdělena na dvě části. Část II.A a II.B. První z nich podrobně rozebírá úpravu volby práva v mezinárodním obchodě na úrovni EU. Tato část je pak doplněna částí II.B, jež nabízí pohled na některé mezinárodní instrumenty, jež se volbou práva v mezinárodním obchodě také zabývají. Část II.A se konkrétně týká tzv. Římské úmluvy („Úmluva“) a nařízení Řím I. Práce se zabývá jejich věcnou a časovou působností, jakož i substantivními změnami, které Řím I oproti Úmluvě ve vztahu k volbě práva přináší. Autor se též zabývá poměrem Úmluvy a nařízení k jiným mezinárodním instrumentům a pravidly jejich výkladu. Další oddíly se již zabývají samotnou věcnou úpravou, konkrétně základními náležitostmi volby práva podle Úmluvy, resp. nařízení Řím I. I zde platí stěžejní princip smluvní autonomie v podobě svobodné volby práva, která je explicitně reflektována v textu Úmluvy i nařízení Řím I. Práce odpovídá na otázku, k jakému okamžiku je třeba zkoumat náležitosti volby práva – podle autora je nejvhodnějším řešením časově fixovat toto posouzení k okamžiku uzavření dohody o volbě práva, tj. momentu, kdy byla volba práva učiněna. Práce také z různých pohledů řeší požadavek mezinárodního prvku, jehož existence je nutná pro plnohodnotnou volbu práva. Pozornost je věnována tzv. čistě vnitrostátním a čistě uijním situacím.

Autor dále ukazuje, že Úmluva ani nařízení Řím I neumožňují volbu „nestátního práva“, nýbrž pouze volbu platného právního řádu existujícího státu. Nevyžaduje se přitom, aby mělo zvolené právo ke smluvnímu poměru jakýkoliv vztah, autor v tomto směru pleduje pro co nejširší možnost volby mezi právními řády, a to s ohledem na respekt k zásadě svobodné volby práva.

Autor se také zabývá nepříliš diskutovanou otázkou, zda právo EU umožňuje stranám zvolit právo platné k určitému časovému okamžiku. Dochází přitom k závěru, že zmrazení obsahu zvoleného práva k určitému okamžiku není zřejmě v režimu nařízení Řím I přípustné, respektive mělo by jen omezené účinky. Důležitou otázkou diskutovanou v části II.A je způsob volby práva. Autor ukazuje na praktických případech hranice mezi implicitní (a stále ještě skutečnou) a pouhou hypotetickou volbou práva. Práce analyzuje i režim částečné volby práva a tzv. štěpení rozhodného práva, u něhož se snaží ukázat, za jakých podmínek je různý právní režim různých částí smlouvy možný. Autor také vysvětluje, že rozebírané instrumenty ponechávají velkou volnost jak pro dodatečnou volbu práva, tak pro změnu volby práva. Rozebrány jsou ale i zcela specifické otázky, v teorii nepříliš diskutované, nicméně pro praxi zajímavé, a to např. podmíněná volba práva a alternativní volba práva (*floating choice*).

Podstatná část kapitoly II.A je věnována také zásadním otázkám materiální a formální platnosti volby práva. Práce se zejména zabývá ne zcela jasnou otázkou určení rozhodného práva pro materiální platnost volby práva. V tomto směru jsou diskutovány protichůdné akademické názory. V případě úpravy formální platnosti je zdůrazněn „provalidační“ a flexibilní charakter této úpravy.

Zásadní význam má také oddíl věnovaný omezením zvoleného práva. Právě tato možná omezení a jejich rozsah jsou pro praxi zcela zásadní, neboť mohou zčásti či zcela zhatit účel, pro který smluvní strany volbu práva činily. Práce se tak postupně zabývá možnými omezeními účinků volby (či zvoleného práva) ze strany kogentních norem, imperativních norem či výhrady veřejného pořádku. Práce si všímá změn, které v této oblasti přináší Řím I oproti Úmluvě, ať již jde o vložení definice imperativních norem nebo zásadní omezení vlivu imperativních norem třetích států.

V kapitole II.B je rozebrána Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží z r. 1955 (upravující volbu práva ve svém čl. 2) a Mexická úmluva z r. 1994 (obdobu Římské úmluvy závazná v Mexiku a Venezuele). Krátká komparativní zmínka je věnována i neúčinné Haagské úmluvě o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží z r. 1986 a také Haagské úmluvě o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení z r. 1978. Práce se snaží upozornit zvláště na některá zajímavá řešení a rozdíly, které tyto instrumenty přináší v porovnání s Úmluvou a nařízením Řím I. Na závěr této části jsou také zmíněny všechny mezinárodní smlouvy, které mají přednost před nařízením Řím I, jsou závazné v České republice a přitom upravují volbu práva relevantní pro mezinárodně obchodní vztahy.

III. kapitola zabývající se volbou soudu je vedle kapitoly II hlavní částí disertační práce. Podobně jako v kapitole II je rozbor unijního předpisu (nařízení Brusel I) v části III.A doplněn v části III.B o analýzu některých mezinárodních instrumentů upravujících volbu soudu. Kapitola III.A se primárně zabývá volbou soudu v režimu nařízení Brusel I. Zmíněny jsou i změny tohoto nařízení, které se době psaní práce projednávaly v orgánech EU. Práce analyzuje jak klasickou volbu soudu prostřednictvím jurisdikční dohody ve smyslu čl. 23 nařízení Brusel I, tak prostřednictvím podrobení se jurisdikci soudu ve smyslu čl. 24 nařízení Brusel I.

Jelikož nařízení Brusel I se ve své současné podobě nevztahuje na veškeré jurisdikční doložky, ale pouze na ty, které směřují k volbě některého ze soudů EU a jejichž alespoň jednou stranou je subjekt s bydlištěm v EU, musí se disertační práce zabývat i přesným vymezením těchto limitů a jejich časovou fixací. Práce však řeší i (potenciální) dopady nařízení Brusel I na ujednání směřující k volbě soudů třetích států. V tomto směru je diskutován „neslavný“ případ *Owusu*.

I v této kapitole se autor snaží vyslovit svůj názor k otázkám v literatuře a judikatuře dosud příliš neřešeným nebo alespoň neřešeným jednoznačně. To platí jak o časové působnosti nařízení Brusel I ve vztahu k volbě soudu, tak o tom, zda volba soudu v čistě vnitrostátní situaci spadá do působnosti nařízení či nikoliv.

Kapitola III.A se samozřejmě věnuje jednotlivým náležitostem a aspektům volby soudu. Rozebrána je otázka, zda k platné volbě postačí zvolit jen jurisdikci soudů určitého státu nebo zda je nutno volit konkrétní soud; zda je možná volba soudů více než jednoho státu. Práce se také zabývá tím, jak má být dostatečně relevantně vyjádřen souhlas se svěřením věci určitému soudu (jurisdikci), stejně jako otázkou (ne)exkluzivity jurisdikčních doložek. Řešeny jsou také všechny přípustné formy jurisdikčních dohod a otázky jejich formální a materiální platnosti. Práce se zde snaží vypořádat s otázkou, jak velký prostor nařízení Brusel I pro uplatnění rozhodného práva v otázce platnosti (zejména té materiální) vlastně dává.

Významná část kapitoly III.A je věnována omezením, které nařízení Brusel I samo přináší ve vztahu k účinnosti volby soudu v rámci EU. Nejedná se jen o „populární“ problém „italského torpéda“, ale i o další omezení plynoucí z textu nařízení či judikatury. Kapitola III.A rozebírá i možné (přípustné) postihy za porušení jurisdikční dohody.

V souvislosti s čl. 24 se práce snaží odpovědět na nevyjasněnou otázku působnosti čl. 24, konkrétně zda se toto ustanovení použije i v případech, kdy žalovaný nemá bydliště/sídlo na území EU. Autor se domnívá, že za současné situace převažují argumenty ve prospěch závěru, že na žalovaného usazeného mimo EU by se dotčený článek vztahovat neměl. Podobně jako v případě čl. 23 jsou i u čl. 24 rozebrány případy, kdy jej nebude možno použít, protože jiné ustanovení nařízení by mělo mít přednost. Kapitola III.A se alespoň stručně zabývá i otázkou, kterou může připravovaná revize nařízení Brusel I učinit zcela obsoletní. Konkrétně se jedná o právní režim jurisdikčních doložek, které nespádají do působnosti Bruselu I. Blíže je zde rozebrána česká úprava, která se v těchto případech použije.

Na závěr kapitoly III. A jsou kriticky analyzovány změny, které by ve vztahu k volbě soudu měla přinést revize nařízení Brusel I.

Kapitola III.B na úvod řeší mezinárodní smlouvy, které rozšiřují režim nařízení Brusel I na Dánsko a na země ESVO. Konkrétně jde o smlouvu mezi EU a Dánskem z r. 2005 a o novou Luganskou úmluvu z r. 2007. Práce se v této části zabývá i dalšími mezinárodními smlouvami, které zavazují přímo i samotnou EU a z tohoto titulu mají před nařízením Brusel I přednost. V tomto ohledu jde o Montrealskou úmluvu z r. 1999 upravující některé aspekty odpovědnosti leteckých dopravců za škodu, jež umožňuje žalovat z titulu porušení ustanovení Úmluvy pouze v taxativně vypočtených forech (srov. její čl. 33).

Hlavní pozornost části III.B se však soustředí na Haagskou úmluvu o dohodách o volbě soudu z r. 2005. Tento moderní instrument potenciálně univerzálního dopadu je pro oblast mezinárodního obchodu velkým příslibem. Práce ukazuje přednosti této mezinárodní smlouvy, jako je řešení problému italského torpéda nebo jednotný způsob určení rozhodného práva pro otázku materiální platnosti ujednání o volbě soudu.

Kapitola III.B se dotýká i některých úmluv upravujících volbu soudu, které sice nevážou přímo EU, ale jsou závazné pro ČR. Jedná se například o úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, podepsané v Ženevě dne 19. května 1956, konkrétně její čl. 31 odst. 1, či

tzv. Varšavskou úmluvu z oblasti letecké přepravy, která ve svém čl. 28 taxativně omezuje možná sudiště pro nároky z této úmluvy.

V závěrečné kapitole pak práce shrnuje předchozí výklad, provádí určité komparace a nastiňuje i určitý výhled do budoucna.